

ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ ЯК ФАКТОР ЛЮДСЬКОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ

Тюхтій Т. В.¹, Ольвінська Ю. О.²

1 – студент, кафедра статистики,

2 – канд. екон. наук, доцент, кафедра статистики
Одеський національний економічний університет, м. Одеса

АНОТАЦІЇ

Тюхтій Т. В., Ольвінська Ю. О. Гендерна рівність як фактор людського розвитку в Україні. *Обґрунтовано залежність сталого суспільного розвитку в Україні від ступеню досягнення гендерного паритету. Наведено недоліки та запропоновано напрями удосконалення національного механізму забезпечення гендерної рівності в контексті сталого суспільного розвитку*

Ключові слова: *гендерна рівність, сталий розвиток, індикатори соціально-економічного розвитку.*

Тюхтій Т. В., Ольвинская Ю. О. Гендерное равенство как фактор человеческого развития в Украине. *Обоснована зависимость устойчивого общественного развития в Украине от степени достижения гендерного паритета. Приведены недостатки и предложены направления совершенствования национального механизма обеспечения гендерного равенства в контексте устойчивого общественного развития*

Ключевые слова: *гендерное равенство, устойчивое развитие, индикаторы социально-экономического развития.*

Tiukhtiy T. V., Olvinskaya J. O. Gender equality as a factor of human development in Ukraine. *The dependence of sustainable social development in Ukraine on the degree of gender parity achievement is grounded. Deficiencies have been identified and directions for improving the national mechanism for ensuring gender equality in the context of sustainable social development*

Keywords: *gender equality, sustainable development, indicators of social and economic development.*

ПОСИЛАННЯ НА РЕСУРС

Тюхтій, Т. В. Гендерна рівність як фактор людського розвитку в Україні [Текст] / Т. В. Тюхтій, Ю. О. Ольвінська // Статистика – інструмент соціально-економічних досліджень : збірник наукових студентських праць. Випуск 2 – Одеса, ОНЕУ. – 2016. – С. 109 – 113.

Забезпечення гендерної рівності є питанням соціальної справедливості щодо розподілу благ і доступу до ресурсів, необхідною компонентою

економічного та соціального вимірів сталого суспільного розвитку. На сучасному етапі тривимірна модель розвитку цивілізації на засадах сталості (замість двовимірної, що базувалася на еколого-економічних вимірюваннях) перетворила соціальну складову, у т.ч. ґендерну рівність як один із її обов'язкових індикаторів, на провідний чинник. Цим обумовлений невідомий інтерес до проблеми залежності сталого суспільного розвитку в Україні від ступеня досягнення ґендерного паритету.

З другої половини 1990-х роках предметом досліджень українських вчених були проблеми формування та реалізації ґендерної політики (Л. Гонюкова, Н. Грицяк, Г. Даудова, І. Лазар, К. Левченко, Т. Мельник, Н. Оніщенко, М. Пірен, М. Попов), досягнення ґендерної справедливості та рівності (Г. Бондар, О. Вілкова, І. Ілько, Л. Магдюк, Т. Марценюк, Т. Надвинична, А. Фурман). З початку ХХІ ст. серед соціальних складових сталого розвитку (Д. Аброськін, 2 М. Згуровський, Л. Масловська, Т. Маторина; Д. Прилуцький, Д. Шевчук) все більше уваги приділяється аналізу ґендерного виміру суспільного розвитку (Г. Герасименко, О. Грішнова, К. Карпенко, Н. Лавриненко, С. Оксамитна). Разом із тим, дослідження взаємозв'язку ґендерної рівності зі сталим суспільним розвитком в Україні не мають системного характеру.

ґендерна компонента є складовою всього комплексу завдань розвитку суспільства. Серед індикаторів соціально-економічного розвитку в обов'язковому порядку з 2000 року міститься ґендерна рівність, що є важливою ознакою цивілізованості суспільства. У ХХІ столітті забезпечення ґендерної рівності стало пріоритетним політичним напрямком розвитку світу. За українським законодавством, ґендерна рівність визначається як рівний правовий статус жінок і чоловіків та рівні можливості для його реалізації, що дозволяє особам обох статей брати рівну участь у всіх сферах життєдіяльності суспільства. Тож під рівними правами жінок і чоловіків розуміється відсутність обмежень чи привілеїв за ознакою статі; а під рівними можливостями жінок і чоловіків – рівні умови для реалізації рівних прав жінок і чоловіків [11, ст. 1]. Соціальна складова сталого розвитку безпосередньо пов'язана з людським потенціалом, який наприкінці ХХ ст. визнано основною метою та головним чинником суспільного розвитку. У межах проекту Закону України про Концепцію переходу України до сталого розвитку (2000 рік) останній визначається як система взаємоузгоджених управлінських, економічних, соціальних, природоохоронних заходів, спрямованих на формування системи суспільних відносин на засадах довіри, партнерства, солідарності, консенсусу, етичних цінностей, безпечно-го навколишнього середовища, національних джерел духовності [7, с. 320].

Сталий розвиток, що означає досягнення стійкого економічного зростання за умов справедливого забезпечення потреб нинішнього і наступних поколінь; збереження та відновлення навколишнього середовища, передбачає активну участь всіх громадян та верств населення у його

досягненні, ліквідацію або обмеження нежиттєздатних моделей виробництва й споживання. У свою чергу, за умов досягнутого стійкого економічного зростання, передбачається справедливий розподіл його результатів для забезпечення нинішніх і майбутніх потреб людини, розвитку людського потенціалу, у т.ч. реалізація прав і можливостей жінок [2, с. 599-600]. Без досягнення ґендерної рівності, що має сенс з економічної, соціальної та політичної точок зору, забезпечення сталого розвитку на сьогодні представляється неможливим. Збільшення чисельності економічно активного населення за рахунок розширення участі жінок у всіх сферах суспільства, використання потенціалу обох статей, сприяє економічному зростанню та сталому розвитку громад.

Ґендерна рівність має чисто економічний сенс, тому що країна, яка не використовує повною мірою потенціал усього населення, не може бути успішною економічно. Жінки складають більше 50 % населення України, що потребує необхідності їхнього представництва на рівні прийняття політичних і економічних рішень, адекватного цьому співвідношенню. Так, у 2014 р. чисельність жінок в Україні була майже на 8 % більше, ніж чоловіків (відповідно, 24,6 млн. осіб (53,9 %) та 21 млн. осіб (46,1 %)) [3, с. 10-11].

Статистичні дані свідчать про зростання ролі жінок у суспільстві, їхнього внеску в економічний потенціал країни. Рівень економічної активності жінок у віці 15-70 років у 2014 році склав 58,4 % [3, с. 92]. Сучасний рівень зайнятості українських жінок близький до середнього значення по Європейському Союзу (ЄС), перевищуючи аналогічний показник більшості країн Південної та Східної Європи, будучи значно нижче рівня зайнятості жінок у країнах Північної Європи. Утім, зростання рівня зайнятості жінок в Україні упродовж 2000 – 2014 років відбувається повільнішими темпами, ніж в середньому по ЄС, відповідно, на 2,4 % та 5–7 %, що пояснюється значно нижчою межею пенсійного віку [1, с. 9].

Постіндустріальна стадія соціального розвитку на ринку праці надає спеціальні можливості для жінок, оскільки структура зайнятості населення змінюється в бік розширення праці у сфері послуг, формуються нові моделі трудових відносин. Збільшення рівня зайнятості жінок сприятиме справедливому забезпеченню потреб як жінок, так і чоловіків, що відповідає ознакам сталого розвитку українського суспільства.

За даними Національного агентства України з питань державної служби станом на 01.01.2014 р. серед державних службовців жінки складають 72,8 %, чоловіки – 27,2 %; керівні посади обіймають 51,5 % жінок та 48,5 % чоловіків. Разом із тим простежується різке зменшення кількості жінок із зростанням категорії посади: з 65,2 % на посадах шостої категорії до 9 % – першої; переважна більшість жінок (81,5 %) працюють на посадах спеціалістів. Вплив 6 українських жінок на прийняття політичних та управлінських рішень вельми незначний, від чого втрачає все суспільство, бо не використовує їхні інтелектуальні ресурси й досвід.

Вилучення ґендерних питань з предметної сфери державного управління уповільнює розв'язання нагальних проблем. Ліквідація ґендерної асиметрії в державному управлінні сприятиме налагодженню толерантності у спілкуванні чоловіків та жінок, підвищенню довіри між цими демографічними групами, обумовить взаємну повагу до різних поглядів і позицій та розуміння відмінностей досвіду і потреб кожної статі. Вище зазначене стане підставою для формування системи суспільних відносин на засадах довіри, партнерства, солідарності, консенсусу, етичних цінностей, що лежать в основі сталого розвитку.

Найкращі результати Україна має в рейтингу ґендерної рівності в освіті: 23-є місце в 2010 році [9]. Рейтинг ґендерної рівності в освіті демонструє Україну як цивілізовану країну. Україні притаманна майже 100% грамотність дорослого населення, рівна початкова й середня освіта чоловіків та жінок, значна кількість жінок із вищою освітою, що постійно зростає. Так, збільшення питомої ваги жінок у навчальних закладах III–IV рівнів акредитації з 49,8 % у 1995/1996 н.р. до 53,8 % у 2010/2011 н.р., свідчить про тенденцію до зростання освітнього рівня жінок і дещо зменшення освітнього рівня чоловіків. Така ж тенденція простежується щодо збільшення кількості жінок кандидатів наук: серед вікової категорії до 30 років з 52,4 % у 2000 році до 58,8 % у 2010 році, а особливо серед вікової категорії 41-50 років – з 38,7 % до 52,4 % відповідно. Збільшилася й питома вага жінок серед докторів наук в Україні, так, за період з 2000 року по 2010 рік майже на 18 в.п. у віковій категорії 31-40 років (з 25 % у 2000 р. до 42,9 % у 2010 р.), і навіть у віковій категорії 56-60 років на 7,6 в.п. (з 15,1 % у 2000 р. до 22,7 % у 2010 р.) [3, с. 53-54].

Упродовж 2004–2011 років чисельність зайнятих жінок з повною вищою освітою збільшилася, сягнувши 30 % загальної зайнятості жінок у 2011 році проти 22,9% у 2004 році. Нині понад 56 % зайнятих жінок мають вищу освіту (включаючи повну, базову та неповну вищу освіту). Освітній рівень чоловіків істотно нижче – 41,2 %: повну вищу освіту мають лише 24,4 %, неповну/базову – 16,8 % зайнятих чоловіків [1, с. 55].

Сталий суспільний розвиток в Україні неможливий без ґендерної рівності, яка має сенс з економічної, соціальної та політичної точок зору. Її забезпечення в різних сферах українського суспільства потребує подолання негативних соціально-економічних наслідків не лише для жінок, але й для чоловіків. Вбачається за доцільне відновлення консультативно-дорадчого органу для координації розробки та впровадження Концепції і Національної стратегії сталого розвитку України з урахуванням ґендерної компоненти, наявність якої прискорить встановлення соціальної справедливості щодо розподілу благ і доступу до ресурсів жінок і чоловіків. А також спеціального органу / структури державного управління з завданнями моніторингу, контролю за досягненням ґендерного паритету в усіх сферах суспільства, що сприятиме управлінню суспільним розвитком на засадах сталості.

Подальші дослідження в цьому напрямку будуть містити аналіз діяльності органів державного управління в частині виконання завдання із забезпечення гендерної рівності в економічній, освітній, політичній сферах і сфері охорони здоров'я в Україні, а також функції контролю за досягненням відповідних індикаторів в контексті сталого суспільного розвитку

ЛІТЕРАТУРА

1. Аналітичне дослідження участі жінок у складі робочої сили України: звіт / наук. кер. проекту Е. М. Лібанова. – К., 2012. – 212 с.
2. Гусев В. О. Сталий розвиток / В. О. Гусев, О. О. Мужилко // Енциклопедія державного управління : у 8 т. / наук.-ред. кол. : Ю. В. Ковбасюк (голова) [та ін.] ; Національна академія державного управління при Президентові України. – К. : НАДУ, 2011. – Т. 1: Теорія державного управління / наук.-ред. кол. : В. М. Князев (співголова), І. В. Розпутенко (співголова) [та ін.], 2011. – С. 599–601.
3. Жінки і чоловіки в Україні : стат. зб. / Державна служба статистики України ; відповід. за вип. І. В. Калачева. – К., 2011. – 108 с.
4. Індекс розвитку людського потенціалу 2013. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://infolight.org.ua/content/index-rozvitku-lyudskogo-potencialu-2013>
5. Концепція Державної програми забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2016 року. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 21 листопада 2012 р. № 1002. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/>.
6. Марценюк Т. Українська політика – іменник нежіночого роду? / Т. Марценюк // Критика. – 2012. – № 7-8 (липень-серпень) – С. 8–12.
7. Михненко А. М. Концепція сталого розвитку / А. М. Михненко, В. І. Козак // Енциклопедія державного управління : у 8 т. / наук.-ред. кол. : Ю. В. Ковбасюк (голова) [та ін.] ; Національна академія державного управління при Президентові України. – К. : НАДУ, 2011. – Т. 1: Теорія державного управління / наук.-ред. кол. : В. М. Князев (співголова), І. В. Розпутенко (співголова) [та ін.]. – 2011. – С. 319–323.
8. Пиркало С. Чому українкам краще, ніж італійкам / Українська правда. – 2010. – 19 жовт. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.pravda.com.ua/inozmi/bbc>
9. Положення про Національну раду із сталого розвитку України: постанова Кабінету Міністрів України від 16.09.2009 р. № 997. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/997-2009-%D0%BF>.
10. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків [Текст] : Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – N 52. – Ст. 561.
11. Рингач Н. О. Погляд на проблему передчасної смертності населення України крізь призму національної безпеки / Н. О. Рингач // Стратегічні пріоритети. – 2008. – № 1 (6). – С. 102–111.
12. Самотоєнкова О. В. Соціальна статистика: навчальний посібник / О. В. Самотоєнкова, Ю. О. Ольвінська. - Одеса: ОДЕУ, 2009. – 102 с.